

Het kongres van de
internationale liga

tegen
het imperialisme

door
André Mommen

Op 10-15 februari 1927 kwam te Brussel een kongres samen om de strijd van de revolutionaire arbeidersbeweging en die van de bewegingen voor nationale onafhankelijkheid in de koloniën te koördineren. Het kongres zelf vond een enorme weerklank in alle koloniale en half-koloniale gebieden.

In de meeste kapitalistische landen vormden zich plaatselijke afdelingen van een internationale liga tegen het imperialisme. Deze liga had haar centrum in Berlijn. Deze liga organiseerde alle vooruitstrevende en revolutionaire krachten voor de strijd tegen het imperialisme.

Het eerste wereldkongres van de liga kwam in februari 1927 te Brussel samen. Het betekende een mijlpaal in de geschiedenis, want het was de eerste keer dat alle nationale bevrijdingsbeweingen uit de diverse koloniale landen samenkwamen om met de vertegenwoordigers van de meest geavanceerde krachten uit de Europese arbeidersbeweging en de intelligentsia, elkaars problemen en posities te bespreken.

De geschiedenis van deze anti-imperialistische liga en van het internationale kongres te Brussel is niet zo erg bekend. De redenen kunnen wij raden. Tenslotte zou de anti-imperialistische liga in Europa geen brede massa's in beweging kunnen brengen. De invloed van de reformistische vakbondsleiders en van de sociaaldemocratie heeft een dergelijk radikaliseringsproces afgeremd. De algemene politieke en economische toestand was tevens erg ongunstig om meer vaart te brengen in een omvattende anti-imperialistische agitatie.

Dat laatste wordt trouwens weerspiegeld in de houding die de IIIe Internationale op dat ogenblik trachtte in te nemen. De vorming van een eenheidsfront tussen kommunisten en nationale bewegingen in Azië bleek op een mislukking uit te lopen. De leiders van deze burgerlijk-nationale bewegingen waren zeer onbetrouwbare bondgenoten. De massale likwidatie van de Chinese kommunisten door de Kwo Min Tang van Tchang Kaï Chek in 1927 was hiervan het meest bloedige bewijs.

De leiding van de IIIe Internationale geloofde dat een eenheidsfront tussen burgerlijk-nationale krachten in de koloniën en kommunisten een voorwaarde was voor het verslaan van het imperialisme. In een latere fase kon de arbeidersklasse in de koloniale landen dan pogen de macht over te nemen. Tevens geloofde de leiding van de IIIe Internationale dat een overwinning van de nationale bevrijdingsbeweingen het imperialisme zodanig zou verzwakken dat de revolutie in de hoog-ontwikkelde kapitalistische landen tot de mogelijkheden behoorde.

Deze globale analyse van de imperialistische machtsstructuur werd gekoppeld aan de algemene vaststelling dat het kapitalisme zich na 1923 had weten te stabiliseren en dat de revolutie in Europa nog wel enkele jaren op zich zou laten wachten. Voorlopig dienden de kommunisten samenwerking te zoeken met de linkse

socialisten in de reformistische arbeiderspartijen en met de radikale elementen in de vakbeweging.

In de leiding van de IIIe Internationale leefde de overtuiging dat er dringend een organisatorische en ideologische samenhang moest komen tussen het streven van de nationale bevrijdingsbewegingen in de koloniën en de linkse en vooruitstrevende elementen in Europa en de U.S.A. Wat lag meer voor de hand dan de vorming van een anti-imperialistische bond? Op die wijze werd een forum geschapen waar de diverse bewegingen elkaar konden vinden, hun stellingen formuleren en de eenheid in strijd en streven konden smeden. Een dergelijke anti-imperialistische liga moest in de ontwikkelde kapitalistische landen nationale secties met plaatselijke afdelingen oprichten ten einde alle vooruitstrevende personen te organiseren in de strijd tegen het imperialisme. Op die wijze konden de koloniale volkeren de hand reiken aan de oppositionele krachten in de imperialistische mogendheden zelf. Deze anti-imperialistische secties konden dan pogen hun eigen regeringen onder druk te zetten en tevens de reformistische arbeidersorganisaties te beïnvloeden. In de jaren 1926-1927 leek de vorming van een dergelijk anti-imperialistische blok inderdaad een reële kans van slagen te hebben.

De grote animator van de anti-imperialistische liga was Willi Münzenberg. (1) Münzenberg was de bekwaamste organisator van de toenmalige Kommunistische Partei Deutschlands (K.P.D.) Reeds tijdens de Eerste Wereldoorlog had hij in Zwitserland enige faam verworven in de strijd tegen de oorlogspolitiek der grote mogendheden. Hij organiseerde vanaf 1921 ook de Internationale Arbeidershulp en werd tevens sekretaris-generaal van de Kommunistische Jeugd Internationale. Voorts kreeg hij enige bekendheid als de organisator van de K.P.D.-pers, compleet met veel gelezen geïllustreerde bladen voor arbeiders en een succesvolle filmdienst. Münzenberg werd de drijvende kracht in het uitvoerend comité van de anti-imperialistische liga. Brochures en tijdschriften van deze liga werden hoofdzakelijk in Berlijn gedrukt en uitgegeven.

Dat het de anti-imperialistische liga tenslotte niet voor de wind zou gaan lag zeker niet aan het onvermogen van de leiding om de beweging te organiseren of van impulsen te voorzien. De anti-imperialistische liga kreeg heel wat tegenlagen te verduren. De internationale konjunctuur ontwikkelde zich ongunstig. Vanaf 1929 is het gedaan met de economische stabiliteit van het kapitalistisch systeem. De IIIe Internationale konkludeerde hieruit dat deze economische crisis ook het einde zou betekenen van de heerschappij van de bourgeoisie en koos derhalve voor een meer offensieve strategie. Daar de reformistische sociaal-demokratie geen aanstalten maakte om samen met de kommunisten het kapitalisme ten val te brengen, besloot de IIIe Internationale tot het bestrijden van de reformistische organisaties (nl. de "sociaal-fascisten"). In de praktijk bleek even-

wel dat de bourgeoisie zich eventueel met behulp van het fascisme kon redden, te meer daar de verdeeldheid in het kamp van de arbeidersbeweging nu enkel in de kaart van het grootkapitaal speelde.

De opmars van het fascisme in Europa deed de aandacht voor de anti-imperialistische strijd verzwakken. De IIIe Internationale verbeterde haar uiterst-linkse koers en koos voor de volksfronttaktiek. Van een anti-imperialistische blokvorming kon toen geen sprake meer zijn. Daarbij was de anti-imperialistische verzetsbeweging in de koloniën uiteen geslagen en kozen bepaalde leiders voor een politiek van samenwerking met de imperialistische mogendheden. Dit in het kort voor wat betreft de uiteindelijke mislukking van de anti-imperialistische liga.

De anti-imperialistische liga was in de loop van 1926 vooral in Duitsland uitgedacht en georganiseerd. Dat het eerste wereldkongres uiteindelijk in de loop van februari 1927 te Brussel samenkwam, had niets te maken met het eventueel bestaan van een krachtige anti-imperialistische beweging in België. De keuze van Brussel als vergaderplaats werd ingegeven door het feit dat in België de Werkliedenpartij vanaf 1925 aan de regering deelnam. De centrum-linkse regeringskoalitie POULLET-VANDERVELDE was reeds in 1926 te pletter gelopen op het verzet van de leidende financiële groepen, maar de reformistische leiders hadden uiteindelijk ingestemd in de vorming van een nationale driepartijen regering. Zodoende kon Vandervelde als minister van buitenlandse zaken aanblijven. Vandervelde kon zijn invloed doen gelden om het samenkomen van een anti-imperialistisch kongres in België mogelijk te maken. Niettemin zou de Brusselse overheid en het gerechtelijk apparaat de kongresgangers nog heel wat beperkingen opleggen. Zo moesten de kongresgangers zich onthouden van publieke manifestaties en de nodige diskretie betrachten. De Belgische bourgeoisie was bij voorbaat beducht voor enige agitatie tegen haar koloniaal beleid.

Het anti-imperialistisch kongres vond onderdak in het Egmont-paleis in het centrum van Brussel. Volgens "Le Drapeau Rouge" van 11 februari 1927 had de gemeentelijke overheid geen betere vergaderplaats kunnen aanwijzen. De figuur van Egmont symboliseerde het verzet van de Nederlanden tegen de Spaanse onderdrukking in de 16de eeuw. Doch het Egmont-paleis was ook aangewezen om de politiebewaking te vergemakkelijken.

Het beeld van het kongres werd bepaald door de delegaties uit de koloniën en de half-koloniën. Vooral de Aziaten waren talrijk opgekomen. Dat had te maken met de bijzonder krachtige nationale bewegingen in Azië. In China was het de Kwo Min Tang, waarvan de chinese kommunisten ook lid geworden waren, die het Amerikaanse en het Engelse imperialisme dreigde schaakmat te zetten. Doch ook in Brits- en Nederlands-Indië, in Frans Indo-China, in het Nabije Oosten, nam de onrust toe, wat wees op een naderende ineenstorting van het kolonialisme.

Vooral de talrijke opkomst van Aziatische afgevaardigden was iets ongewoon voor de toenmalige belgische journalisten en reporters. De toevallige journalist van "Le Peuple" drukte zijn verbazing uit in een vrij kort berichtje. Hij noemde het schouwspel "curieux et insolite(...)". Dans les salons du premier étage se pressait une foule bigarrée. Nez écrasés, yeux bridés et pommettes démesurées des Chinois fournissant la note dominante, l'élément majeur de cette cohue internationale." (2) Deze nogal losse beschrijving van de kongresgangers typeert niet alleen de mentaliteit van de desbetreffende verslaggever, maar ook van de overheersende reformistische vleugel in de toenmalige Belgische Werkliedenpartij.

De B.W.P. had zich o.a. onder impuls van haar "patron", E.Vandervelde, tot het uiterste ingespannen om de uit elkaar gespatte IIe Internationale op te lappen. In deze gerekonstrueerde socialistische internationale zaten bijna uitsluitend Europese partijen. Deze internationale miste daarbij elk prestige bij de meeste koloniale volkeren. De reformistische leiders hadden zich volkomen geïdentificeerd met de politiek van hun nationale regeringen t.a.v. het koloniale vraagstuk. De reformistische leiders zorgden er evenwel voor hun steun aan de kolonialistische politiek te omgeven met allerlei vormelijke subtiliteiten. De in 1919 uit de vredesonderhandelingen van Versailles voortgekomen Volkenbond was een belangrijke dekmantel voor die gesubtiliseerde vormen van kolonialisme. De vroegere Duitse koloniën en de oude Turkse gebiedsdelen in het Nabije Oosten (Palestina, Libanon, Syrië, het gebied van Tigris en Eufraat) werden aan de overwinnaars uitgedeeld in de vorm van "mandaatgebieden". De nieuwe heersers in die gebieden zouden niet optreden als nieuwe kolonialistische bezetters, maar als opdrachthouders van de Volkenbond, totdat die volkeren in die gebieden "rijp" zouden worden bevonden om zichzelf te besturen.

De belgische socialistische leiders ondersteunden ten volle deze gedachtengang en zij beschouwden de Volkenbond in zekere zin als een instrument voor internationale veiligheid. Reeds voor de eerste wereldoorlog waren leidende belgische socialistische leiders gewonnen voor het "internationaliseren" van de koloniale politiek. De belgische socialistische leiders waren niet afkerig van het kolonialisme, indien de kolonisatoren maar de "beschaving" zouden brengen bij de achterlijke volkeren. Internationaal toezicht, gekombineerd met een democratische parlementaire controle in de koloniserende landen zelf, moest borg staan voor een humaan kolonialisme. Dat alles was een mooie theorie. In werkelijkheid gedroegen de imperialistische mogendheden zich in hun nieuwbakken "mandaatgebieden" niet minder wreedaardig en zelfzuchtig.

De opkomende bevrijdingsbewegingen in de koloniën plaatsten de leiding van de opgelapte socialistische internationale onder grote druk. De geruchten dat de IIIe Internationale steeds meer invloed won in Azië (vooral China, in mindere

mate in Brits- en Nederlands-Indië) en de voorbereiding van een anti-imperialistische liga, noopten de reformistische leiders tot tegenacties. Nog in de loop van februari 1927 kwamen de reformistische kopstukken in Parijs samen om zich te beraden over het opkomend onafhankelijkheidsstreven in Azië.

De leiding van de B.W.P. drong zelf aan op het inschrijven van het punt van het koloniale vraagstuk op de agenda van het volgende Internationale Socialistische Kongres. De Algemene Raad van de B.W.P. tekende "heftig protest" aan en vroeg zich af "hoe zullen wij de uitbreiding van de kapitalistische kwalen in de koloniën beletten?" (3)

Op het kongres van de reformistische internationale op 5-11 augustus 1928 te Brussel, werd inderdaad uitvoerig gedebatteerd over de koloniale kwestie. De onafhankelijkheidsverzoeken van de koloniale volkeren werden erkend, maar dit enkel voor die volkeren die "op dit ogenblik een onafhankelijke moderne beschaving hebben verworven". (4) De volkeren die nog geen "moderne beschaving" hadden verworven, "dienden daadwerkelijke bescherming tegen onderdrukking en uitbuiting" te ontvangen. (5)

Van ondersteuning van bevrijdingsbewegingen was geen sprake. Ook was niet duidelijk wat de socialisten verstonden onder een "onafhankelijke moderne beschaving". Het beraad van de reformistische leiding had tot geen enkel praktisch resultaat geleid, doch bestendigde enkel de overwegende praktijk van de sociaal-demokratische leiders in hun parlementen en regeringen.

De verontwaardiging bij de politieke leiders van de bewegingen voor nationale onafhankelijkheid was groot. Mohammed Hatta, voorzitter van de "Perhimpoenan Indonesia" in Nederland, schreef hierover in de indonesische bladen een artikel, waarin hij heftig van leer trok tegen de besluiten van het socialistisch kongres. Het kongres had nl. een aantal categorieën aangelegd t.a.v. het verlenen van de onafhankelijkheid aan de koloniën :

- a. die de vrijheid moesten worden toegekend ;
- b. die zelfbeschikkingsrecht zouden krijgen :
- c. die zelfbestuur konden krijgen ;
- d. die nog lange tijd onder blank bestuur zouden blijven.

Hatta was nu verbaasd dat Irak en Syrië konden aanspraak maken op een onmiddellijke onafhankelijkheid, terwijl India, Indo-China, Korea of de Philippijnen enkel zelfbeschikkingsrecht kregen en de Noordafrikaanse volkeren zich moesten tevreden stellen met zelfbestuur onder Europese voogdij. Hatta kwam tot de konklusie "dat afgezien van Irak en Syrië, die voor het merendeel uit woestijn

bestaan, alle andere koloniën door de Socialistische Internationale nog niet rijp voor onafhankelijkheid geacht worden. Duidelijk wordt (ook), dat die landen die nog niet als rijp beschouwd worden, de overheersende volken jaarlijks honderden miljoenen guldens opleveren. Derhalve zijn ze nog niet rijp, mogen ze nog niet rijp, mogen ze nog niet onafhankelijk zijn, ook naar de mening van de socialisten, die zichzelf verdedigers van de onderdrukten noemen". (6)

Dat de reformistische internationale op die wijze de wind van voren kreeg en zich automatisch buiten een mogelijke vooruitstrevende blokvorming tegen het imperialisme plaatste, is duidelijk. De reformistische internationale wilde vooral geen radikale standpunten innemen, omdat anders de kansen op regeringsdeelname zouden verkleind worden. Het koloniale vraagstuk werd niet beschouwd in het licht van de imperialisme-theorie, maar gezien als een moreel probleem.

Binnen de reformistische partijen en vakbonden waren evenwel linkse krachten aan het werk. Zij keerden zich tegen de opportunistische politiek van de partijleiders en waren geneigd samenwerking te zoeken met diegenen die een anti-imperialistische politiek voorstelden. Deze linkervleugel verscheen op het anti-imperialistische kongres van 10-15 februari 1927 te Brussel.

Voor de linkse vakbeweging verscheen Edo Fimmen van de Vakbondsinternationale uit Amsterdam. Fimmen was de organisator geweest van de Internationale Transportarbeiders Federatie. Als dusdanig had hij grote internationale solidariteitsstakingen tegen het witte terreurregime in Hongarije georganiseerd (1920) en ook tegen de wapentransporten aan de poolse legers (die toen de Sovjet-Unie aanvielen). Hij mocht evenwel niet spreken uit naam van de Amsterdamse Vakbondsinternationale. Teveel krachten hadden hem tegengewerkt, ook al tijdens de voorgaande jaren, toen hij wilde kiezen voor een hechtere samenwerking tussen vakbeweging en kommunisten. G.D.H.Cole getuigde van Fimmen dat deze laatste, evenmin als andere centrissen, niet in staat was de eenheid in de arbeidersbeweging te herstellen, hoewel die eenheid verlangd werd door vele arbeiders. "He remained, in the international Trade Union movement, rather a lonely figure, plunging from one trouble to another in his efforts to stand out against the paralysis that seemed to him to be afflicting the Trade Unions of the West." (7) Het verschijnen van Edo Fimmen gaf niettemin duidelijk aan dat er in de door sociaaldemokraten beheerste vakbonden toch een minderheidsstroming was die de strijd tegen het imperialisme wilde aanvatten.

Op het kongres verschenen ook bekende linkse socialisten, zuivere pacifisten of anti-militaristen en kommunisten. Zo waren uit Nederland aanwezig Henriëtte Roland-Holst, S.J.Rutgers (8), de anarchisten Albert de Jong en Arthur Müller-Lehning, de kommunist David Wijnkoop (9), de links-socialistische dominee

J.W.Kruyt ("Bond van Christen-Socialisten"), de kommunistische intellektueel A.Struik (10). De belgische socialistische linkerzijde was vertegenwoordigd door dr.Albert Marteaux. Hij was na het ontslag van Louis Bertrand in 1926 kamerlid geworden voor het arrondissement Brussel en in de Kamer de onbetwiste woordvoerder van de socialistische linkerzijde. Ook P.H.Spaak, redakteur van het links-socialistische "La Bataille Socialiste" verkeerde onder de aanwezigen doch speelde geen enkele rol tijdens de debatten. Het was Marteaux die als gastheer optrad voor de talrijke vreemde kongresgangers. Uit de aanwezigheidslijst is niet op te maken of nog andere prominenten uit de socialistische linkervleugel aanwezig waren (b.v. Fernand en Louise Brunfaut). Met zekerheid kunnen wij zeggen dat er uit België de volgende personen een organisatie, of enkel zichzelf, vertegenwoordigden :

- Mevrouw Marceline Hecquet van de "Mouvement International pour la Réconciliation des Peuples",
- A.de Bevere van de "Internationale des Résistants contre la Guerre, section belge",
- E.Lejour van de "Cercle d'Etudes Socialistes, Université Libre de Bruxelles",
- Maurice Bologne, Victor Goux en Alexandre Trouchau van de "Laboristal Ido-Uniono Internaciona" (belgische sekte),
- Liebaers en A.Geerts van de vakbond van de arbeiders in de kleding-industrie,
- Verspleght, Collot en Jolser van de "Union Socialiste des Anciens Combattants",
- Pasteels (11) van de Internationale Arbeidershulp,
- Dr.A.Marteaux en Georges Gérard, vertegenwoordigden de belgische sekte van de anti-imperialistische liga.

Deze laatste lijst van belgische aanwezigen werd afgedrukt in het officiële verslag van het kongres. Dit verslag verscheen eind 1927 te Berlijn. (12) Maar er was vrij kort na het kongres ook een beknopt verslag verschenen. (13) In de aanwezigheidslijst van dit beknopt verslag komen soms andere namen voor. Interessant is te zien dat in het beknopte verslag de naam van Wijnkoop wèl afgedrukt staat, maar geweerd werd uit het later verschenen uitvoerig verslag. Dat geldt ook voor een aantal belgen. In het beknopte verslag komen de namen voor van Charles Plisnier en War Van Overstraeten. Deze behoorden tot die fractie in de K.P.B. die zich tot de aanhang van Trotsky had bekend. Eind 1927 was de toestand wellicht dermate geëvolueerd, dat de berlijnse leiding van de anti-imperialistische liga het geraadzaam oordeelde de namen van al te bekende opposanten of dissidenten te weren. De nederlander Wijnkoop was de leider van één van de twee toenmalige kommunistische partijen in Nederland, die zich beriepen op Moskou.

De naam van Jacquemotte kwam op géén van beide lijsten voor. Mogelijk was hij wel aanwezig, maar dan als niet-geregistreerde verslaggever voor "Le Drapeau Rouge". De persverslaggevers werden niet genoteerd. Hoe dan ook, door de soms slordige optekening van de namen van aanwezigen (vele namen werden foutief gespeld of zonder voorletters genoteerd) en het soms uitzuiveren van de naamlijsten, is het moeilijk om de geschiedenis te rekonstrueren. Het schrappen van namen hoefde niet altijd iets te maken te hebben met bewuste "zuiveringen". Gezien de omstandigheden waarin het kongres tegen het imperialisme in 1927 samenkwam, was een minutieuze administratie nog niet mogelijk. Er verschenen soms volledig onbekende individuen op de bijeenkomsten. Zo vermeldde het beknopte verslag de aanwezigheid van een zekere Mackeuse, die zich had aangemeld als "lid van de B.W.P.". Er was ook een zekere Driesschaert komen opdagen, doch deze had geen enkele affiliatie opgegeven. Wie waren zij? Dat is moeilijk te achterhalen. Het konden ook politieespionnen zijn.

Niet alleen de namen van enkele belgische afgevaardigden komen niet meer voor in het officiële uitgebreide verslag. Zo verdween ook de nederlandse christen-pacifist Schermerhorn uit het uitgebreide verslag. Daarentegen vermeldt dit uitgebreide verslag plots wel de naam van de franse afgevaardigde der Quakers, nl. Herbert Jones, hoewel zijn naam niet vermeld staat in het beknopte verslag.

Om de betekenis van het anti-imperialistisch kongres te toetsen is het nodig precies na te gaan welke krachten hier gebundeld werden en ook welke tegenstellingen zich binnen deze coalitie aftekenden.

Wij hebben reeds aangeduid dat de invloedrijke vakbondsleider Edo Fimmen aanwezig was en tot de gevierde sprekers behoorde, maar ook dat hij niet in naam van zijn vakbondsinternationale mocht spreken. De anti-imperialistische liga kon dus niet rekenen op de meerderheid in de reformistische vakbonden. Er waren wel linkse socialist en kommunisten aanwezig, maar welke krachten vertegenwoordigden zij op dat ogenblik?

De duitse kommunisten hadden na hun nederlaag in 1923 duidelijk terrein verloren en waren nog bezig aan het herstellen van hun invloed op de arbeidersklasse. Het proces van bolsjewisering had niet altijd het beoogde resultaat voor gevolg. In Nederland leidde dat tot een open breuk in de C.P.N. en de vorming van elkaar bekampende partijtjes. In België had de kwestie Trotsky in 1927 gezorgd voor de uittocht van een aantal prominenten.

Welke invloed hadden de kommunisten inmiddels op de massa-organisaties van de arbeiders? In België was die invloed niet indrukwekkend. Er waren in het begin van de twintiger jaren ooit pogingen gedaan om in Wallonië de organisatie van de Ridders van de Arbeid nieuw leven in te blazen. In elk geval was een

dissidente mijnwerkersbond met ongeveer 14.000 leden aangesloten bij de Profintern (14). Het was inmiddels ook duidelijk geworden dat de Profintern geen alternatief kon vormen voor de grote reformistische vakbonden, De K.P.B. poogde daarom de kontakten met bepaalde vakbonden, die nog binnen de B.W.P. zaten, te verbeteren. Dat lukte aanvankelijk met de brusselse vakbond in de kledingindustrie. Uit die vakbond waren twee afgevaardigden, nl. Geerts en Liebaers, op het kongres van de anti-imperialistische liga verschenen. Maar deze kontakten waren niet zo hecht, zoals in 1928 al zou blijken, toen de leiding van de K.P.B. op het VId Kongres van de Communistische Internationale moest rapporteren dat de breuk met Geerts en Liebaers volkomen was.

De invloed van de anti-imperialistische liga in België moest derhalve beperkt blijven tot de relatief kleine K.P.B., de rumoerige socialistische linkervleugel (vooral in Brussel,) en enige anti-militaristische kringen en groepen. De K.P.B. zelf was erg zwak en telde in de jaren 1927-28 zeker niet meer dan 1500 leden. Van het opzetten van een brede anti-imperialistische agitatie en van een beweging ter ondersteuning van de strijd van de koloniale volkeren voor nationale onafhankelijkheid kon geen sprake zijn. België bezat wel koloniale gebieden, maar in Kongo bleef het nog erg rustig.

Het brusselse kongres tegen het imperialisme was vooral een ontmoetingsplaats van vertegenwoordigers uit de koloniale gebieden zelf. In eerste instantie moesten de nationale onafhankelijkheidsbewegingen hun activiteiten intensifieren en uitbreiden en pas in tweede instantie konden de linkse krachten in Europa dan pogen hieraan in hun eigen landen enige weerklank te verschaffen. Maar wat was nu de kracht van die anti-imperialistische bewegingen in de koloniën?

Opvallend is al dat de sterkste delegatie uit China kwam. De Kwo Min Tang had overal waar zich Chinezen hadden gevestigd of verbleven, sekties opgericht. De Chinezen beheersten de handel in vele Aziatische landen. Chinese studenten studeerden aan Amerikaanse en Europese universiteiten. Het waren deze afdelingen en sekties van de Kwo Min Tang die samen met een militaire en syndikale delegatie uit China zelf, zorgden voor een talrijke vertegenwoordiging. Daar de Chinese kommunisten waren toegetreden tot de Kwo Min Tang, is het niet zo gemakkelijk om eventuele kommunistische afgevaardigden op te sporen. Er waren twee generaals aanwezig, nl. Lu Chung Lin en Schao Li Tse.

Uit Korea waren drie groepen, bestaande uit intellectuelen, vertegenwoordigd. Uit Indië verscheen de leider van de burgerlijke Congrespartij : Jawahar Lal Nehru, de later Pandith en president van het onafhankelijke India. Nehru was, samen met de Chinese generaals, de meest opgemerkte spreker. Hij werd door

de journalisten op de voet gevolgd en gaf een interview aan "Le Drapeau Rouge". (15) Het hoofdthema in de meeste redevoeringen, ook in die van Nehru, was dat het britse imperialisme nog steeds de hoofdvijand van de aziatische volkeren was. Volgens Nehru zou de onafhankelijkheid van Indië tevens het einde inhouden van het britse imperialisme.

Generaal Lu Chung Lin ging evenwel verder van Nehru en riep op tot de wereldrevolutie. Het chinese volksleger organiseerde nu al de gewapende macht van de arbeiders en boeren. Lin vertegenwoordigde de linkse en revolutionaire fraktie van de Kwo Min Tang. Deze fraktie had in Kanton reeds een grote invloed verworven (16).

Het zou ons te ver voeren alle redevoeringen hier te bespreken. Vermelden wij slechts het feit dat op het brusselse kongres afgevaardigden verschenen die later pas internationale bekendheid zouden verwerven als nationale leiders van hun land. Dat gold voor de reeds eerder vermelde Mohammed Hatta van de "Perhimpoenan Indonesia" of Lamine Senghor, afgevaardigde van het parijse "Comité de Défense de la Race Nègre". Senghor zou later evenwel allesbehalve als revolutionair bekend worden.

Ook uit frans Indo-China verscheen een delegatie, maar of Ho Chi Min zich onder de afgevaardigden bevond is onduidelijk. Sommige afgevaardigden hadden er alle reden toe om onder één of ander pseudoniem aanwezig te zijn. Daarbij is een gedetailleerde kennis van al die groepen en organisaties nodig om aan te tonen wie of welke krachten schuil gingen achter bepaalde namen.

Opvallend is ook de aanwezigheid van de arabische wereld. De turkse nederlaag in 1918 en de interventie van Frankrijk en Engeland in de arabische gebieden hadden het inationalisme opgezweept. Merkwaardig is evenwel dat uit Palestina een afgevaardigde verscheen van de links-zionistische Poale Zion. Uit Syrië, Egypte en Perzië (nu Iran) waren ook afgevaardigden komen opdagen. De syriërs en egyptenaren kunnen we typeren als feodale en grootburgerlijke heerschappen. Hun namen zijn samengesteld uit de toevoeging "Bey".

Uit Noord-Afrika verschenen twee organisaties, nl. de tunesische burgerlijk-nationale Destour met Chadli Ben Mustapha en de "Etoile Nord-Africaine", een vereniging van algerijnse, tunesische en marokkaanse moslims o.l.v. Abd el Kader (de leider van de "Rif-opstand" in Marokko tegen Frankrijk en Spanje - 1921-1926 - Abd el Krim, was door de fransen inmiddels gevangen genomen en verbannen) en Messali Hadj, de latere leider van de burgerlijke vleugel van het algerijnse Nationale Bevrijdingsfront.

Ook uit Noord- en Zuid-Amerika verschenen talrijke afgevaardigden. Richard B. Moore vertegenwoordigde de "American Negro Labor Congress" uit Chicago en de "Universal Negro Improvement Association" uit New York. Opmerkelijk was dat deze Amerikaanse negerorganisaties zich presenteerden als gekombineerde anti-imperialistische verenigingen en als klasse-organisaties van de Amerikaanse zwarte arbeiders. De afgevaardigden uit Latijns-Amerika stamden uit de vooruitstrevende burgerlijk-nationale en democratische partijen of groepen.

Wat was nu de reële kracht van die organisaties of groepen? In China, Brits- en Nederlands-Indië waren in mindere of meerdere mate de massa's massaal in beweging gekomen. Van de andere koloniale of half-koloniale volkeren waren hoofdzakelijk geëmigreerde intellectuelen of studenten komen opdagen. Er waren nogal wat studenten bij aan Europese of Amerikaanse universiteiten. In zekere zin kunnen wij spreken van de toekomstige "élite". Hun betekenis moeten wij niet overschatten. In de meeste gevallen vertegenwoordigden zij slechts zichzelf of een zeer kleine kring van intellectuelen of bepaalde fractie's van de plaatselijke bourgeoisie. Maar hun invloed kon zich uitbreiden naarmate de massa's hun verzet openlijker tot uitdrukking brachten.

De geschiedenis van de nationale onafhankelijkheidsbewegingen heeft wel aange- toond hoe belangrijk deze intellectuelen konden worden indien ze voeling kregen met de massa. Dit betekent evenwel niet dat het kongres van 1927 de basis zou worden voor een versterking van de anti-imperialistische strijd. Integendeel, want in 1927 keerde het revolutionaire getij in Azië. De rechtervleugel van de Kwo Min Tang, o.l.v. Tchang Kai Check had inmiddels al maatregelen getroffen om de revolutie terug te draaien. De Chinese kommunisten werden in de loop van 1927 op bloedige wijze gelijkwideerd, hetgeen het keerpunt betekende in de anti-imperialistische massastrijd in heel Azië (17).

Niet alleen in China, maar ook in Brits- en Nederlands-Indië kozen de burgerlijke krachten voor een kompromis met de imperialisten, hoofdzakelijk uit angst dat de beweging zich zou radikaliseren en aan hun leiding ontglippen. Deze wending leidde tot een duidelijke restauratie van het imperialisme. In China verzamelde Tchang Kai Check liever de feodale landheren en de militairen (de befaamde "warlords") onder zijn vlag. Ideologisch oriënteerde de beweging zich liever op de kleine burgerij in de steden, dan op de arme boeren en arbeiders (veelal "koelies"). De politieke filosofie van Gandhi en Soekarno verhulde deze klassentegenstellingen.

Maar ook in Europa en Amerika was het moeilijk om het imperialisme te verzwak- ken. Zeker, de imperialistische mogendheden moesten rekening houden met de stemming in de arbeidersklasse. De arbeidersklasse was beslist niet bereid

massaal soldaten te leveren voor imperialistische avonturen in Azië. Gelukkig voor de britse en Amerikaanse regeringen konden zij iemand als Tchang Kai Check strikken om die taak over te nemen. Dat een eventuele overwinning van de chinese revolutie in 1927 het imperialisme wellicht dodelijk zou treffen in Azië, was een denkbeeld dat door vele kongresgangers gedeeld werd. Bij de opening van het kongres stelde Albert Marteaux dat de chinese revolutie tevens het belgisch imperialisme zou treffen. "Der Belgische Kapitalismus befindet sich im Fahrwasser des englischen und französischen. Sie geben ihm Direktiven" (18). De nederlaag van de chinese revolutie was tevens een nederlaag voor de Europese arbeidersbeweging. De imperialistische mogendheden hadden voorlopig een ernstige crisis weten te bezweren.

De nederlaag van de chinese revolutie gaf de kolonialistische krachten meer armslag om repressief op te treden in hun eigen koloniën. De reacties vanuit de Europese arbeidersbeweging tegen deze onderdrukkingsgolf waren maar zwak. Ook in Engeland kwam geen grote beweging los ten bate van de indische onafhankelijkheidsbeweging. Niettemin waren in 1927 een aantal prominente arbeidersleiders uit Engeland overgekomen om hun stem te verheffen op het anti-imperialistisch kongres. Fenner Brockway vertegenwoordigde de "Independant Labour Party" en John Stokes de invloedrijke "All London Trades Council". Krachtige oppositionele figuren als Harry Pollitt en M. Brown van de "National Minority Movement" in de britse vakbonden waren ook present. Maar wat konden deze linkse konkreet voorstellen? In werkelijkheid erg weinig. De feiten hebben aangetoond dat de rechtse politici in de Labour Party geen vleugels kregen als het aan kwam op het verdedigen van de onafhankelijkheidsbewegingen in de koloniën (19).

Het anti-imperialistisch kongres van 1927 telde een aantal prominente figuren, zoals George Lansbury, lid van het britse parlement en toen nog onder-voorzitter van de Labour Party. Hij had nog twee andere parlementsleden meegebracht, nl. Ellen Wilkinson en John Beckett. Lansbury was een indrukwekkende figuur, maar meer een emotioneel bewogen pacifist dan iemand die in staat was de naar rechts afzwenkende leiders van de Labour Party opzij te schuiven.

Ongeveer dezelfde opmerkingen gelden voor de sterke Duitse delegatie. Willi Münzenberg was wel de stimulerende kracht geweest bij het organiseren van dit kongres, doch de Duitsers die hij meebracht vertegenwoordigden beslist geen massa-aanhang. Zo waren er de onvermijdelijke Duitse professoren overgekomen (o.a. A. Goldschmidt en Theodor Lessing), naast een twijfelachtige figuur als de dichter Ernst Toller (die ooit nog enige faam had verworven tijdens de Münchense Radenrepubliek van 1919).

Typerend voor de hele gang van zaken was het benoemen van een "ere-presidium" met Henri Barbusse, Albert Einstein, de weduwe van Sun Yat Sen en generaal Lu Chung Lin. Henri Barbusse was persoonlijk aanwezig, terwijl Einstein schriftelijk zijn gelukwensen had gezonden. Er werd ook een executieve ingesteld. George Lansbury en Edo Fimmen werden respectievelijk eerste en tweede voorzitter. In een uitvoerend comité treffen we de namen aan van Nehru, Liau, Hansin (lid van het centraal uitvoerend comité van de Kwo Min Tang), L.Senghor, A.Marteaux, Willi Münzenberg, Manuel Ugarte (Z.-Amerika), R.Baldwin (U.S.A.) en R.Bridgeman (Engeland). Een vrij omvangrijke Algemene Raad vervulde de bestuursstructuur van de Internationale Anti-Imperialistische Liga. Het zou ons te ver voeren om de namen van alle personen hier te citeren. Vermelden wij slechts dat voor België aanwezig waren P.H.Spaak, Georges Gérard en Charles Plisnier. Onder de Duitsers merken wij nog Georg Ledebour op. Hij was als onafhankelijk socialist één van de meest geziene kongresgangers geweest.

Op het Brusselse kongres werden talloze resoluties aangenomen. In zekere zin bleven dit papieren afspraken, te meer daar deze anti-imperialistische liga nu eenmaal geen direktieven-verstrekende instantie kon zijn. Het was niet meer dan een forum ter uitwisseling van informatie, het leggen van kontakten en het versterken van de anti-imperialistische propaganda en strijd. De beperktheid van de anti-imperialistische liga kwam duidelijk aan het licht in het functioneren van deze organisatie zelf. Een herhaling van een dergelijk indrukwekkend kongres als in 1927 bleek niet mogelijk en ook weinig zinvol. De nationale secties van de anti-imperialistische liga leidden een kwijnend bestaan. Enkel in Duitsland en Engeland gaven zij blijk van enige levenskracht. Aan de hand van brochures en verslagen merken wij dat de liga tot in 1931 werkte. Regelmatig kwam het uitvoerend comité samen. Maar deze vergaderingen vonden uitsluitend in Europa plaats, hetgeen wees op de machteloosheid van de liga om in de koloniën iets te ondernemen.

Rond 1931 is het dan ook gedaan met de anti-imperialistische liga. De aansluiting met de nationale bevrijdingsbewegingen werd gemist. Daarbij was de grote economische crisis uitgebroken en stond het fascisme dreigend voor de deur. Het onmiddellijke oorlogsgevaar in Europa was toegenomen. Vandaar dat de publicaties van de liga zich nu konkreet gingen richten tegen het gevaar van een nieuwe wereldoorlog. Die wereldoorlog zou in het voorkomende geval uitgevochten worden in Europa (20). Van de uiteindelijke doelstelling van de anti-imperialistische liga, nl. het koördineren van het verzet in de koloniën met de vooruitstrevende krachten in de Europese landen, zou voortaan niets meer in huis komen.

NOTEN.

- (1) : Een goede biografie van Willi Münzenberg ontbreekt. Zijn vrouw, B.Gross, publiceerde haar herinneringen. Münzenberg liet een eigenhandig geschreven biografie (enkel over zijn jeugdijaren) na in het kantonnaal staatsarchief van Zürich (inmiddels gepubliceerd bij Detlev Auvermann te Glas-hütten im Taurus, 1972, 29 blz., gestencild). In overzichtswerken als het in Moskou gepubliceerde boek "Die Kommunistische Internationale. Kurzer historischer Abriss", Dietz, Berlijn 1970 (vert.van dit in 1969 gepubliceerde boek) vinden wij slechts wat algemene gegevens over Münzenberg en de Anti-Imperialistische Liga.
- (2) : Vertaling : "Een zonderling en ongewoon aspect. In de salons op de eerste verdieping verdrong zich een kleurrijke massa. De platgedrukte neuzen, spleetogen en bovenmatige jukbeenderen van de chinezen leverden de overheersende noot, het grootste aandeel in dit internationale gedrang". "Le Peuple", 10.2.1927, blz. 4, kolom 1.
- (3) : "Congo 1885-1960. Socialistische Stellingen", Instituut E.Vandervelde - De Brouckère Stichting, z.d., Brussel, blz. 12.
- (4) : Tekst resolutie, a.w., blz. 14.
- (5) : Idem.
- (6) : Geciteerd door B.DAHM, "Soekarno en de strijd om Indonesië's onafhankelijkheid", Boom-Meppel, 1964, blz. 98-99.
- (7) : Vertaling : "Hij bleef in de internationale vakbonds beweging eerder een eenzame figuur, hij dook van de ene moeilijkheid in de andere bij zijn inspanningen om zich te verzetten tegen de verlamming waaraan de Westerse vakbonden volgens hem leden." G.D.COLE, "A History of Socialist Thought", vol. IV, deel 2, blz. 518.
Fimmen kwam voort uit het Leger des Heils, maar was spoedig daarna actief geworden in de nederlandse vakbond van handels- en kantoorpersoneel. Hij werd sekretaris van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen (NVV) en leider van de Internationale Transportarbeiders Federatie. G.HARMSSEN en B.REINALDA, "Voor de bevrijding van de arbeid. Beknopte Geschiedenis van de Nederlandse Vakbeweging", SUN Nijmegen, 1975, blz. 161-162.
- (8) : Sebald Jan Rutgers was een nederlandse ingenieur, werkzaam in vele landen, o.a. in de Sovjet-Unie. Zie zijn biografie door zijn schoonzoon en dochter G.C.TRINCHER-RUTGERS en K.TRINCHER, "Rutgers. Zijn leven en streven in Holland, Indonesië, Amerika en Rusland", uitgeverij Progress, Moskou, 1974.

- (9) : De C.P.N. of C.P.H. was tussen 1925-1929 o.i.v. de groep Wijnkoop in tweeën gespleten. Beide fracties bleven zich op Moskou beroepen. Zie A.A.DE JONGE, "Het Communisme in Nederland. De geschiedenis van een politieke partij", Kruseman, Den Haag, 1972.
Over Wijnkoop, zie de hagiografie van A.J.KOEJEMANS, "David Wijnkoop. Een mens in de strijd voor het Socialisme." Moussault, Amsterdam, 1967.
- (10): Waren nog aanwezig : een zekere H.van Walree (vertegenwoordiger van de Internationale Arbeidershulp), de pacifist Schermerhorn, een zekere Koch, iemand die Lagerfeld zou heten (waarschijnlijk Van Lakerveld. mededeling van diens dochter C.van Lakerveld).
- (11): In het rapport wordt de naam gespeld als "Pasteel". Pasteels was één van de oprichters van de K.P.B. in 1921 en behoorde tot het reeds eerder gevormde partijtje van W.Van Overstraeten. Zie L.REYNTJENS, "De eerste kommunistische groepen in België en hun fusie tot de kommunistische eenheidspartij", in V.M.T., 1971, nr. 4, blz. 211.
- (12): "Das Flammenzeichen vom Palais Egmont. Offizielles Protokoll des Kongresses gegen Koloniale Unterdrückung und Imperialismus. Brüssel, 10-15 Februar 1927", Herausgegeben vom der Liga gegen Imperialismus und für nationale Unabhängigkeit, Berlin (Neuer Deutscher Verlag), 1927.
- (13): "Der Brüsseler Kongress gegen Imperialismus und für nationale Unabhängigkeit vom 10.-15. Februar 1927 in Brüssel, Palais Egmont. Auszüge aus den Reden, die wichtigsten Beschlüsse und Resolutionen", Herausgegeben und verlegt von der Liga gegen Imperialismus und für nationale Unabhängigkeit, Berlin, z.d., (40 blz.).
- (14): E.H.CARR, "A History of Soviet Russia", III, "Socialism in One Country", 3, Harmondsworth, 1972 (Pelican), blz. 558.
- (15): Nr. van 15.2.1927, blz. 3.
- (16): "Das Flammenzeichen....", a.w., blz. 29-31.
- (17): Deze nederlaag werd ook erkend door de leiding van de Liga. De Algemene Raad van de Liga vergaderde op 9-11 december 1927 te Brussel en stelde met bitterheid vast dat de Kwo Min Tang zichzelf had overgeleverd aan de militaristen en feodalen en terreur liet regeren over arbeiders en boeren. Zie League against Imperialism and for National Independence, "Resolutions passed at the session of the General Council held in Brussels on the 9th, 10th, and 11th. December 1927", Issued by the League against Imperialism (International Secretariat), Berlin, blz. 11.
- (18): Vertaling : "Het belgische kapitalisme bevindt zich in het vaarwater van het engelse en het fronse. Zij geven de direktieven." "Das Flammenzeichen..", a.w., blz. 18.

- (19): *Over de politiek van de Labour Party t.a.v. Indië, zie uitvoerig G.FISCHER, "Le Parti Travailleiste et la décolonisation de l'Inde", Maspero, Parijs, 1966.*
- (20): *Zie de strekking van de brochure "Alte und Neue Kriegsfanfaren. Die II. Internationale in der Kriegsfront", Herausgegeben vom Internationalen Sekretariat der Liga gegen Imperialismus, Berlijn, z.d., (24 blz.).*